

УДК 343.611.1

DOI 10.33244/2617-4154.1(18).2025.226-234

І. О. Северин,*аспірант кафедри кримінального права та процесу**ННІ Права,**Державний податковий університет**e-mail: lopashchukdmityr@gmail.com***ORCID ID 0000-0001-6049-4952**

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДІЯНЬ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У цій статті розглянуто питання соціально-правової обумовленості криміналізації діянь у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

З'ясовано, що необхідність запровадження кримінальної відповідальності за діяння, вчинені у цій сфері, було виваженим, актуальним і виправданим. Така необхідність була результатом багаторічної практики та реакцією на виклики сьогодення. Адже соціальні ризики таких діянь породжують вкрай негативні наслідки як для національної безпеки держави, так і суспільства загалом.

Досліджено основні аспекти соціальної обумовленості криміналізації діянь у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у результаті чого з'ясовано, якими основними елементами вона визначається та які соціально-економічні наслідки настають від вчинення таких діянь.

Зроблено висновок, що існує об'єктивна нагальна потреба в законодавчій класифікації діянь, які вчиняються у сфері зовнішньоекономічної діяльності, та визначено види кримінальних правопорушень, які є кримінальними правопорушеннями, пов'язаними із зовнішньоекономічною діяльністю.

Ключові слова: *глобалізація, соціально-правова обумовленість, криміналізація, кримінально-правова охорона, зовнішньоекономічна діяльність, кримінальні правопорушення.*

Мета статті *полягає в дослідженні чинників соціальної обумовленості кримінальних правопорушень, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю, та виявленні за його результатами основних проблем і тенденцій у цій сфері.*

Постановка проблеми. *З'ясування питань соціально-правової обумовленості криміналізації діянь, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю, які мають актуальне значення для теорії кримінального права, вдосконалення вітчизняного законодавства і практики його застосування.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-правової обумовленості в кримінальному праві є важливою темою досліджень у сфері кримінально-правової науки. Серед українських учених, які приділяли увагу цій темі, можна виділити таких фахівців: П. П. Андрушко, О. І. Габро, П. А. Воробей, О. О. Дудоров, А. Ключниченко, М. Й. Коржанський, В. К. Матвійчук, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та інші.

Виклад основного матеріалу. Основний Закон України встановлює, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Однак, враховуючи особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності, її вагоме місце у функціонуванні держави, така діяльність нерідко підпадає під вплив злочинних схем, що негативно впливають на діяльність держави загалом: погіршення інвестиційної привабливості України на міжнародному рівні, погіршення рівня соціального життя населення тощо.

У зв'язку з цим постає нагальна потреба дієвого захисту зовнішньоекономічної діяльності з боку державних інституцій, зокрема й засобом криміналізації суспільно-небезпечних діянь у цій сфері.

Одним із засобів реалізації в житті певної кримінально-правової норми є її соціально-правова обумовленість. «Установлення меж, які передбачають кримінальну відповідальність, адекватність методів боротьби зі злочинними діяннями та встановлення реальної суспільної безпеки останніх становлять одне із пріоритетних завдань законотворчої політики держави» [1].

Соціальна обумовленість у кримінальному праві знаходить своє відображення в основних принципах, визначенні поняття злочинного діяння, змісту конкретних заборон, характеру покарання, прийнятих кримінальним законодавством [1].

Серед вітчизняних учених, які приділяли увагу цій темі, можна виділити таких фахівців: академік В. Сташис, який є одним із засновників сучасної кримінально-правової науки України. Він розробляв концепцію соціальної обумовленості кримінального права, зокрема обґрунтовуючи зв'язок кримінального права з потребами суспільства, змінами в соціально-економічному середовищі та моральними цінностями. М. Коржанський, який відомий своїми дослідженнями в сфері кримінального права, зокрема теорії кримінальної відповідальності. М. Коржанський аналізував вплив соціальних факторів на формування кримінально-правових норм і намагався визначити, як ці чинники впливають на ефективність кримінально-правової політики. В. Тютюгін є автором праць, присвячених принципам кримінального права, зокрема соціально-правовій обумовленості покарань. Він акцентував увагу на тому, що кримінально-правові санкції мають відображати реальні потреби суспільства та бути соціально виправданими. А. Ключниченко вивчав питання гуманізації кримінального права та його соціальної обумовленості. У своїх роботах він підкреслював, що кримінальне право має враховувати зміни в суспільних відносинах та адаптуватися до них. Праці Н. Юрченко зосереджені на проблемах правотворчості у кримінальному праві, включно з дослідженням впливу соціальних і правових чинників на створення та застосування кримінально-правових норм.

Також варто зазначити, що тема соціально-правової обумовленості кримінального права часто обговорюється, зокрема, на наукових конференціях Державного податкового університету.

Однак, незважаючи на те, що проблема соціально-правової обумовленості кримінально-правової заборони в доктринальній науці кримінального права в загальному досить глибоко досліджувалася вітчизняними і зарубіжними юристами-правниками в різний історичний період, проте питання криміналізації діянь у сфері зовнішньоекономічної діяльності фактично залишилося поза увагою вчених. Це свідчить, що наразі виникла нагальна необхідність у дослідженні цієї проблематики на серйозному науковому рівні.

Але, перш ніж досліджувати цю проблематику, з'ясуємо етимологію терміна «обумовленість».

Його тлумачення подається в Академічному тлумачному словнику української мови. Зокрема, «обумовленість» у цьому словнику трактується як залежність від певних умов, обставин, визначеність певними обставинами [2].

Нерідко поряд з поняттям «обумовленість» є й інші терміни, а саме: «передумови», «умови», «підстави», «чинники», «фактори» тощо.

Зокрема, як зазначає Ю. А. Турлова, з думкою якої ми погоджуємось, що всі вони є синонімами, адже за своїм змістом означають одне й те саме – основні обставини, на яких ґрунтується, засновується визначення суспільної небезпечності злочину, а розмежування цих термінів має умовний характер [3].

П. С. Тоболкін зі свого боку зазначає, що соціальна обумовленість криміналізації злочинів полягає в розкритті чинників, що породжують існування норм кримінального права та прогнозування їх розвитку. У своїй монографії «Соціальна обумовленість кримінально-правових норм» вчений переконує нас, що навіть у найбільш короткій характеристиці проблема соціальної обумовленості кримінально-правових норм полягає в розкритті економічних, політичних, моральних та інших чинників, що викликають необхідність існування норм кримінального права, оскільки правотворча діяльність не може бути ізольована від тих соціальних процесів, які відбуваються в суспільному житті і, так чи інакше, впливають на формування правових норм. Крім того автор, серед іншого зазначає, що єдиною умовою встановлення кримінальної відповідальності за певне діяння є його суспільна небезпечність. Однак з такою думкою автора ми погоджуємося лише частково. Тому що, незважаючи на те, що суспільна небезпечність є дуже важливою, вона є не єдиною підставою для криміналізації діяння [4, с. 49].

Розділяємо позицію М. Й. Коржанського, який вважає, що «соціальна обумовленість кримінально-правової заборони визначається соціальною цінністю суспільних відносин, економічними чинниками та ефективністю правової охорони [5, с. 28].

Водночас В. М. Кудрявцев слушно вказує на те, що будь-який злочин вчиняється не в порожнечі, а за визначених умов, які залежать від природних чинників чи від дії людей, а отже, ці умови можуть бути фізичними, організаційними чи психологічними і зазвичай і ті, й інші забезпечують злочинцеві доступність обсягів, засобів і способів вчинення задуманого посягання, відносно безпечність для нього і співучасників, тощо [6, с. 117].

На думку В. О. Навроцького, до соціальної обумовленості належать соціальні та соціально-психологічні фактори, що виражають суспільну необхідність і політичну доцільність встановлення кримінальної відповідальності за певне діяння. До них відносять: суспільну небезпечність діяння, його відносну поширеність, домірність позитивних і негативних наслідків криміналізації та кримінально-політичну адекватність криміналізації [7, с. 114].

На думку О. І. Гузоватого, соціальна обумовленість кримінальної відповідальності – «ще репресивно-правове реагування держави на «болюче» для неї та суспільства заподіяння шкоди таким благам, як відносини, що забезпечують авторитет держави, порядок здійснення державної служби, цілі й завдання установ та організацій публічного сектору, встановлений (нормативно закріплений) порядок їх функціонування» [8, с. 35–38].

П. Л. Фріс під криміналізацію, яка є, на наше переконання, результатом соціально-правової обумовленості, розуміє «процес виявлення суспільно-небезпечних видів людської поведінки, визнання на державному рівні необхідності, можливості й доцільності кримінально-правової боротьби з ними й, у разі позитивної відповіді на ці питання, закріплення їх у законі як злочинів» [9, с. 20–21].

На думку В. К. Матвійчука, під криміналізацією потрібно розуміти як процес, так і результат визначення певних видів діянь злочинними і караними. Зазначена думка збігається з позицією В. М. Кудрявцева, який вважає, що «підставами криміналізації є процеси, що відбуваються в матеріальному й духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей» [10, с. 204].

Однак є вчені, які наголошують, що суспільна небезпечність не є єдиною підставою криміналізації, і тому стали розрізняти підстави криміналізації та криміналізаційні приводи. До таких вчених належать Г. О. Злобін та С. Г. Келіна. Останні зазначають, що мало констатувати факт соціальної обумовленості закону, ще необхідно розкрити спосіб, яким здійснюється «перелив» суспільної потреби в норму кримінального права. Вищезгадані вчені зазначають, що суспільна небезпечність не єдина підстава криміналізації і розрізняють підстави криміналізації та криміналізаційні приводи. Під підставами вони розуміють процеси, що відбуваються в матеріальному та духовному житті суспільства, розвиток яких визначає об'єктивну необхідність утворення чи усунення тієї чи іншої кримінально-правової норми, а натомість криміналізаційні приводи розглядають як поодинокі події, що привертають увагу законодавця і впливають на громадську думку [4, с. 50–51].

Як і до визначення поняття «криміналізація», так і до принципів криміналізації в науковій літературі існують різні підходи. Зміст принципів криміналізації означає їх процес віднесення тих чи інших діянь до злочинних.

Зупинимось на деяких із них.

Так, Г. А. Злобін поділяє принципи криміналізації на дві підсистеми: 1) асоціальні та соціально-психологічні; 2) системно-правові принципи [4, с. 50–51].

Асоціальні та соціально-психологічні принципи криміналізації охоплюють: а) суспільну небезпеку; б) відносну поширеність діяння; в) зіставлення позитивних і негативних наслідків криміналізації; г) кримінально-політичну адекватність криміналізації [4, с. 50–51].

Системно-правові принципи криміналізації зі свого боку діляться на:

а) загальноправові системні принципи криміналізації – конституційної адекватності, системно-правового непротиворіччя криміналізації (декриміналізації) конкретного діяння, міжнародно-правової необхідності, допустимості криміналізації, процесуального здійснення переслідування; відсутності прогалин у законі та надмірності заборони [4, с. 50–51];

б) кримінально-правові системні принципи криміналізації – безпробільності і незайвості заборони, визначеності та єдності термінології, повноти складу, домірності санкції і економії репресії [4, с. 50–51].

Зі свого боку Ю. Е. Пудовкін до системи соціальної обумовленості кримінально-правової заборони відносить: соціально-кримінологічні засади кримінально-правової заборони; етичні засади кримінально-правової заборони; міжнародно-правові засади кримінально-правової заборони; культурно-історичні засади кримінально-правової заборони [4, с. 52].

О. І. Коробєєв убачає три групи підстав, що впливають на криміналізацію: юридико-кримінологічні; соціально-економічні; соціально-психологічні [4, с. 78].

П. Л. Фріс визначає такі критерії криміналізації: оцінка діяння як суспільно небезпечного; визнання доцільності боротьби з конкретним видом поведінки заходами кримінально-правового впливу; констатація збігу в оцінці конкретної поведінки як суспільно небезпечної між законодавцем та соціально-правовою психологією народу [9, с. 258].

О. І. Габро до чинників соціальної обумовленості заборон відносить: соціально-економічний; нормативний; кримінологічний; історичний; міжнародно-правовий [10, с. 254–266].

Стосовно вирішення проблем принципів (чинників, засад, підстав тощо) соціальної обумовленості заборон потрібно підтримати твердження професора П. А. Вороб'я, що з усієї сукупності соціальних чинників кримінально-правової заборони суспільно небезпечного діяння повинні бути виділені насамперед ті, які безпосередньо зумовили необхідність встановлення в законі такої кримінально-правової норми й обумовили її необхідність і важливість сьогодні [11, с. 9].

Отже, проаналізувавши різні точки зору, ми можемо стверджувати, що треба відрізнити поняття «соціально-правової обумовленості криміналізації діянь» від поняття «криміналізації діянь». Так, перше із них є чинниками, причинами криміналізації діянь, тоді як останнє означає як самий процес, так і результат визначення певних діянь злочинно караними.

Не вдаючись у детальний аналіз різних концептуальних підходів до вирішення проблеми соціальної обумовленості правових норм (заборони), перспективними, на наш погляд, для теорії кримінального права та практики застосування норм права є підходи, що пов'язують її розв'язання з встановленням чинників обумовленості закону про кримінальну відповідальність.

Безумовно, заслуговують на увагу ті чинники, які були підставою встановлення кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю.

Кримінальний кодекс України чітко не встановлює, які ж кримінальні правопорушення є кримінальними правопорушеннями у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Однак, враховуючи той факт, що зовнішньоекономічна діяльність є складовою господарської діяльності, кримінально правова охорона суспільних відносин, що виникають з приводу зовнішньоекономічної діяльності знайшла своє відображення в розділі VII Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності». Аналіз статей Кримінального кодексу України (далі – КК України) та специфіка зовнішньоекономічної діяльності дає змогу зробити висновок, що до кримінальних правопорушень, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю, найчастіше належать такі: привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); контрабанда культурних цінностей та зброї (ст. 201 КК України), контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев (ст. 201-1 КК України); контрабанда товарів (ст. 201-3 КК України); незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підкацизних товарів (ст. 204 КК України); легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України); умисне ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України); контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК України) та ін. [12, с. 111–114].

Як уже зазначено, кримінальні правопорушення, які вчиняються у сфері зовнішньоекономічної діяльності, становлять велику суспільну небезпеку для економіки будь-якої держави, оскільки вони характеризуються складністю, латентністю, поширеністю та різноманітними формами вияву.

Для кримінальних правопорушень цієї категорії особливістю є те, що вони є систематичними, здійснюються із залученням широкого кола суб'єктів, а потерпілою завжди є держава.

До причин і умов появи таких криміногенних явищ належать такі: несприятливе соціально-економічне і морально-психологічне становище в країні, погіршення соціально-психологічного клімату, послаблення контролю над злочинністю, неналежний стан і неналежні заходи ефективності правоохоронної і правозастосовної діяльності.

Соціальна обумовленість криміналізації діянь, які вчиняються у сфері зовнішньоекономічної діяльності, окреслюється такими основними елементами: 1) значні обсяги матеріальних збитків, що завдаються державному та місцевому бюджету внаслідок таких правопорушень; 2) наявність об'єктивних чинників та факторів зовнішнього середовища, які мають вплив на необхідність криміналізації нових видів злочинної корупційної діяльності (зокрема, йдеться про інтеграційні процеси та глобалізацію ринків); 3) існує об'єктивна потреба у класифікації видів діянь, які вчиняються у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Висновок. Підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку, що поглиблене дослідження соціально-правової обумовленості встановлення кримінальної відповідальності за конкретний вид суспільно-небезпечного діяння дає змогу зрозуміти обґрунтованість та необхідність його криміналізації.

Як показало наше дослідження, що криміналізація суспільно-небезпечних діянь, які протидіяли законному здійсненню зовнішньоекономічною діяльністю державою та суб'єктами господарської діяльності, була виправданою та є соціально обумовленою. Особливо помітними в цьому аспекті стали кроки законодавця щодо криміналізації «товарної контрабанди» в липні 2024 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук Ю. І. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, поєднане з вбивством. URL : http://www.wirbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN (дата звернення: 20.01.2025).
2. Словник української мови «Академічний тлумачний словник» (1970–1980) в 11 томах. URL : <https://sum.in.ua/s/obumovlenistj> (дата звернення: 21.01.2025).
3. Турлова Ю. А. Кримінологічна характеристика браконьєрства в Україні та протидія злочинам : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ : Інститут держави та права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, 2011. 244 с.
4. Лопашук Д. І. Умисне вбивство, вчинене на замовлення: кримінально-правова характеристика : монографія. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2022. 216 с.
5. Коржанский М. Й. Предмет і об'єкт злочину : монографія. Д. : Юрид. акад. Міністерства внутрішніх справ, Ліра ЛТД, 2005. 252 с.
6. Олейнічук О. М. Соціально-правова обумовленість кримінальної відповідальності за безпідставну не виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (принципи криміналізації та декриміналізації). *Юридична наука*. 2016. № 10. С. 134–146. URL : https://download.ssrn.com/17/05/09/ssrn_id2965480_code2698316.pdf?response-content-disposition=inline&X-Amz-Security-Token=2965480 (дата звернення: 21.01.2025).
7. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : курс лекцій. К. : Знання, 2000. 771 с.
8. Гузоватий О. І. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення (порівняльне дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук ; спеціальність 12.00.08. Дніпро : ДДУВС, 2016. 273 с.
9. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми : монографія. К. : Атіка, 2005. 332 с.
10. Габро О. І., Карпов Н. С. Державний захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судочинстві, за законодавством України. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю. К. : 2007. № 17. С. 254–266.

Северин І. О. Соціально-правова обумовленість криміналізації діянь у сфері зовнішньоекономічної діяльності

11. Воробей П. А. Кримінальна відповідальність за незаконну торговельну діяльність : монографія. К. : Українська академія внутрішніх справ, 1996. 116 с.
12. Кримінальний кодекс України. С. : ТОВ «ВВП НОТІС», 2024. 248 с.

REFERENCES

1. Shevchuk Yu. I. Sotsialna obumovlenist kryriminalnoi vidpovidalnosti za nasylnytske zadovolennia statevoi prystrasti nepryrodnyim sposobom, poiednane z vbyvstvom. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN (data zvernennia: 20.01.2025).
2. Slovyk ukrainskoi movy «Akademichnyi tlumachnyi slovyk» (1970–1980) v 11 tomakh. URL : <https://sum.in.ua/s/obumovlenistj> (data zvernennia: 21.01.2025).
3. Turlova Yu. A. Kryminolohichna kharakterystyka brakonierstva v Ukraini ta protydiia zlochynam : dys ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.08 – kryriminalne pravo ta kryminolohiia; kryriminalno-vykonavche pravo. Kyiv : Instytut derzhavy ta prava im. V. M. Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 2011. 244 s.
4. Lopashchuk D. I. Umysne vbyvstvo, vchynene na zamovlennia: kryriminalno-pravova kharakterystyka : monohrafiia. Vinnytsia : TOV «TVORY», 2022. 216 s.
5. Korzhanskyi N. Subject and object of crime : monograph. D. : Law. akad. Ministry of internal affairs, Lyka LTD, 2005. 252 p.
6. Olieinichuk O. M. Sotsialno-pravova obumovlenist kryriminalnoi vidpovidalnosti za bezpidstavnu nevyplatu zarobitnoi platy, stypendii, pensii chy inshykh ustanovlenykh zakonom vyplat (pryntsypy kryriminalizatsii ta dekryriminalizatsii). *Yurydychna nauka*. 2016. № 10. S. 134–146. URL : https://download.ssrn.com/17/05/09/ssrn_id2965480_code2698316.pdf?response-content-disposition=inline&X-Amz-Security-Token=2965480 (data zvernennia: 21.01.2025).
7. Navrotskyi V. O. Kryriminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : kurs lektsii. K. : Znannia, 2000. 771 s.
8. Huzovatyi O. I. Kryriminalna vidpovidalnist za nezakonne zbahachennia (porivnialne doslidzhennia) : dys. ... kand. yuryd. nauk ; spetsialnist 12.00.08. Dnipro : DDUVS, 2016. 273 s.
9. Fris P. L. Kryriminalno-pravova polityka Ukrainskoi derzhavy: teoretychni, istorychni ta pravovi problemy : monohrafiia. K. : Atika, 2005. 332 s.
10. Habro O. I., Karpov N. S. Derzhavnyi zakhyst ta zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u sudochynstvi, za zakonodavstvom Ukrainy. Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka) / Mizhvidomchyi naukovy-doslidnyi tsentr z problem borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu. K. : 2007. № 17. S. 254–266.
11. Vorobei P. A. Kryriminalna vidpovidalnist za nezakonnou torhovelnu diialnist : monohrafiia. K. : Ukrainska akademiia vnutrishnikh sprav, 1996. 116 s.
12. Kryriminalnyi kodeks Ukrainy. S. : TOV «VVP NOTIS», 2024. 248 s.

I. O. Severyn. SOCIAL AND LEGAL CONDITIONALITY OF CRIMINALIZATION OF CERTAIN ACTS COMMITTED IN THE FIELD OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

This article deals with the issues of social and legal determinants of criminalization of acts in the field of foreign economic activity.

It is established that the need to introduce criminal liability for acts committed in the field of foreign economic activity was balanced, relevant, and justified. This necessity was an outcome of many years of practice and a response to the challenges of today. After all, the social risks of such acts generate extremely negative consequences for both the national security of the state and society as a whole.

The article examines the main aspects of the social and legal conditionality of criminalization of acts in the field of foreign economic activity. As a result, the author identifies the main elements of such conditionality and the social and economic consequences of such acts.

The author concludes that there is an objective urgent need for a legislative classification of acts committed in the field of foreign economic activity and identifies the types of criminal offenses that, in the author's opinion, are related to foreign economic activity.

Keywords: globalization, social and legal conditionality, criminalization, criminal legal protection, foreign economic activity, criminal offenses.

Стаття надійшла до редколегії 22 січня 2025 року